

УДК 159.923.2

Наконечна Марія Миколаївна, кандидат психологічних наук, доцент кафедри загальної та практичної психології Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

maria.nakonechna2014@gmail.com

orcid.org/0000-0002-2437-0853

Кошель Володимир Андрійович, кандидат філософських наук, доцент кафедри реклами, зв'язків із громадськістю та дизайну Російського економічного університету імені Г.В. Плеханова

logikaistorii@yandex.ru

orcid.org/0000-0003-3980-6856

Шиліна Марина Григорівна, доктор філологічних наук, професор кафедри реклами, зв'язків із громадськістю та дизайну Російського економічного університету імені Г.В. Плеханова, член-кореспондент Російської академії природничих наук

marina.shilina@gmail.com

orcid.org/0000-0002-9608-352X

СТУДЕНТ ЯК ПАРТНЕР У КОНТЕКСТІ ПРОЄКТНОГО

НАВЧАННЯ

Анотація

Стаття присвячена аналізу ролі студента як партнера у процесі проєктного навчання. У статті обґрунтовується, що сенс сучасної кризи освіти – в глибокому протиріччі між традиційно сформованою, по суті консервативною, парадигмою навчального процесу та вибуховими темпами перетворення умов життя сучасного суспільства. Доводиться, що в системі вищої освіти значущим стає осмислити студента як партнера, як рівноправного учасника діалогу. Розгляд студента як партнера в контексті проєктного навчання підкреслює момент

врахування суб'єктної позиції іншої людини. Перетворювати базові знання на дієві настанови, програмувати формування таких компетенцій, з якими випускник зможе творчо вирішувати професійні завдання, – усе це стає «технічно необхідним» в умовах народження цифрової цивілізації. Коригування освітньої парадигми, в якій актуалізується формування «гнучких навичок» (soft skills), передусім, припускає переорієнтацію освітнього процесу з освіти, для якої традиційне суб'єкт-об'єктне «наповнення» студентів знаннями на суб'єкт-суб'єктне «управління самоосвітою» студентів, перед якими поставлено дослідницькі, організаційно-проектні та творчі (на рівні емоційно-художньої і інтелектуальної творчості) завдання. Подібний формат організації учбового процесу вже використовується в освітній діяльності – це проектне навчання, в ході якого формуються неоціненні для нового світу крос-функціональні навички. Пропоноване проектне навчання може бути однією з форм реалізації партнерського підходу у суб'єкт-суб'єктній освітній взаємодії. Розглядаючи студента як партнера, педагог відкриває шлях і до нарощування hard skills, і до розвитку soft skills, таких необхідних у сьогоденні.

Ключові слова: особистість, розвиток, навчання, партнер, суб'єкт, взаємодія, інтернет.

Наконечная Мария Николаевна, кандидат психологических наук, доцент кафедры общей и практической психологии Нежинского государственного университета имени Н.В. Гоголя

Кошель Владимир Андреевич, кандидат философских наук, доцент кафедры рекламы, связей с общественностью и дизайна ФГБОУ ВПО «Российский экономический университет имени Г.В. Плеханова»

Шилина Марина Григорьевна, доктор филологических наук, профессор кафедры рекламы, связей с общественностью и дизайна ФГБОУ ВПО «Российский экономический университет имени Г.В. Плеханова», член-корреспондент РАЕН

СТУДЕНТ КАК ПАРТНЕР В КОНТЕКСТЕ ПРОЕКТНОГО ОБУЧЕНИЯ

Аннотация

Статья посвящена анализу роли студента как партнера в процессе проектного обучения. В статье обосновывается, что смысл современного кризиса образования – в глубоком противоречии между традиционно сформированной, по существу консервативной, парадигмой учебного процесса и взрывными темпами преобразования условий жизни современного общества. Подчеркивается, что в системе высшего образования значимым становится осмысление студента как партнера, как равноправного участника диалога. Рассмотрение студента как партнера в контексте проектного обучения подчеркивает момент учитывания субъектной позиции другого человека. Превращать базовые знания в действенные убеждения, программировать формирование таких компетенций, с которыми выпускник сможет творчески решать профессиональные задания, – все это становится «технически необходимым» в условиях рождения цифровой цивилизации. Корректировка образовательной парадигмы, в которой актуализируется формирование «гибких навыков» (soft skills), прежде всего допускает переориентацию образовательного процесса с образования, которому свойственно традиционное субъект-объектное «наполнение» студентов знаниями, на субъект-субъектное «управление самообразованием» студентов, перед которыми поставлены исследовательские, организационно-проектные и творческие (на уровне эмоционально-художественного и интеллектуального творчества) задания. Подобный формат организации учебного процесса уже используется в образовательной деятельности – это проектное обучение, в ходе которой формируются неопределимые для нового мира кросс-функциональные навыки. Предлагаемое проектное обучение может быть одной из форм реализации партнерского подхода в субъект-субъектном образовательном взаимодействии. Рассматривая

студента как партнера, педагог открывает путь и к наращиванию hard skills, и к развитию soft skills, столь необходимых сегодня.

Ключевые слова: личность, развитие, обучение, партнер, субъект, взаимодействие, интернет.

Nakonechna Maria Mykolaivna, PhD in Psychology, Associate Professor at General and Applied Psychology Department, Nizhyn Gogol State University

Koshel Vladimir Andreevich, PhD in Philosophy Sciences, Associate Professor at the Chair of Advertisement, Public Relations and Design, Plekhanov Russian University of Economics

Shilina Marina Grigorievna, Doctor of Philology, Professor at the Chair of Advertising, Public Relations and Design, Plekhanov Russian University of Economics, corresponding member to Russian Academy of Natural Sciences

STUDENT AS A PARTNER IN THE CONTEXT OF PROJECT EDUCATION

Summary

The article is dedicated to the analysis of a student's role as a partner in educational process. It is grounded that sense of modern crisis in education emerged from deep contradiction between traditionally formed, essentially conservative paradigm of educational process and explosive improvement of life conditions in modern society. It is underlined that recognition of a student as a partner, as an equal participant of a dialogue becomes meaningful within system of higher education. Consideration of a student as a partner in the context of project education is underlined by taking into account other's subject position. It becomes «technically necessary» under conditions of emerging digital civilization to convert basic knowledge into effective learning as well as to program formation of such competences, necessary for a graduating student to solve professional tasks creatively. Adjustment of educational paradigm actually forming «soft skills» primarily enables shift of education processes from traditional subject-object “stuffing students up” with information to subject-

subject “students’ self-education management”; students have their research, organizational and creative (in emotional, artistic and intellectual creativity forms) tasks. Such format of educational process organization is already used and known in educational field as project education, which forms valuable cross-functional skills. The offered project education can be a form of partner approach in subject-subject educational cooperation. Considering a student as a partner, a teacher motivates both increasing of hard skills and development of soft skills.

***Keywords:** personality, development, education, partner, subject, cooperation, internet.*

Постановка проблеми та актуальність дослідження. Серед актуальних напрямів молодіжної політики сучасного суспільства найбільш важливими для університетського співтовариства є:

- забезпечення освіти молоді;
- сприяння соціальному, культурному, духовному розвитку молоді;
- реалізація творчого потенціалу талановитої молоді.

Щоб відповісти на виклики прийдешньої цифрової цивілізації і реально сприяти розвитку молодого покоління, держава, на наш погляд, покликана, в числі інших завдань, взяти найактивнішу участь у вдосконаленні системи освіти, а точніше - в подоланні світової кризи освіти.

Сенс кризи - в глибокому протиріччі між традиційно сформованою, по суті консервативною, парадигмою освіти та вибуховими темпами перетворення умов життя сучасного суспільства.

Формування цифрової цивілізації детерміноване третьою інформаційною революцією, що породила мультимедійну культуру. Цифрові технології, що формують процес становлення і розвитку сучасної особистості, виявляються завдяки COVID-пандемії імперативними і вносять докорінні зміни у рух соціуму, співмірні зі змінами, викликаними винаходом писемності або книгодрукування.

На сучасному етапі в системі вищої освіти значущим стає осмислити студента як партнера, як рівноправного учасника діалогу, як повноцінного суб'єкта спільно-розподіленої діяльності. Одну з можливостей цього дає застосування проєктного навчання (Барнетт, 2008; Masika, & Jones, 2015; Prencipe, & Tell, 2001; Schindler, & Eppler, 2003). У цілому дискурс психологічних особливостей педагогіки партнерства ще тільки починає оформлюватися, хоча його початки слід шукати у працях великих педагогів-гуманістів. Т.С. Кравчинська описує педагогіку партнерства як «напрямок педагогіки, що включає в себе систему методів і прийомів виховання і навчання на засадах гуманізму та творчого підходу до розвитку особистості» (Кравчинська, 2017). До представників цього напрямку авторка відносить В.О. Сухомлинського, Ш.О. Амонашвілі, І.П. Волкова, І.П. Іванова, А.С. Макаренка, В.Ф. Шаталова та інших. Безумовно, тут слід додати освітній доробок К. Роджерса, деяких зарубіжних дослідників (Andrews, Newman, Meadows, Cox, & Bunting, 2010; Bryson, 2016), психолого-педагогічні ідеї Г.С. Костюка, Г.О. Балла, С.Д. Максименка (Максименко, 2013), М.В. Папучі (Папуча, 2019) та ін.

Розгляд студента як партнера в контексті проєктного навчання, так само як і в ряді інших новаторських освітніх підходів, підкреслює момент врахування суб'єктної позиції іншої людини. Викладач не просто реалізує індивідуальний підхід, не просто намагається створити умови для розвитку та саморозвитку студентів, а передусім, водночас із вищеназваним, розглядає студента як партнера, як рівноправну та рівноцінну особистість, як суб'єкта. У діаді «викладач – студент» обидва учасники взаємодії діють як активні, відповідальні, творчі суб'єкти, очікуючи при цьому взаємної суб'єктності від іншої людини. Тому позиція партнерства виступає новою, більш розвиненою формою студентоорієнтованого навчання, а проєктний підхід до організації освітнього процесу виступає реальним способом вивільнення потенціалу суб'єктності всіх учасників взаємодії.

Мета статті – представити результати аналізу психологічних особливостей студента як партнера в контексті проєктного навчання.

Аналіз останніх публікацій.

Однією з найважливіших психологічних характеристик студента як партнера в процесі проєктного навчання є креативність (Martins, & Terblanche, 2003).

М. Чіксентмігаї в книзі «Креативність: потік та психологія відкриттів та винаходів» зауважує, що найважливіше, що ми можемо взяти та чому навчитися від креативних людей – це «вміння знаходити мету та радість в хаосі буття» (Чіксентміхайи, 2013, с. 25). Розмірковуючи над природою креативності, М. Чіксентмігаї відзначає: «...Креативність може спостерігатися тільки у взаємодії зв'язків системи, яка складається з трьох основних частин» (Чіксентміхайи, 2013, с. 34). До цих частин автор відносить 1) домен, або «набір символічних правил та процедур» (Чіксентміхайи, 2013, с. 34); 2) поле, або людей, що працюють в домені та навколо нього; 3) власне людину. М. Чіксентмігаї підсумовує: «Креативність виникає, коли людина, яка використовує символи того чи іншого домену – музики, механіки, бізнесу, математики, – породжує нову ідею чи бачить нову закономірність, після чого придумане нею відбирається відповідним полем для включення в домен» (Чіксентміхайи, 2013, с. 35).

Аналізуючи процеси створення нових ідей в психології, М.Г. Ярошевський виділяє три основні аспекти наукової діяльності: когнітивну, соціальну та особистісну координати (Ярошевський, 1997, с. 12-19). Співвідносячи роздуми М. Чіксентмігаї та М.Г. Ярошевського, можна стверджувати, що когнітивна складова корелює з доменом, але їх множини не повністю співпадають. Когнітивна складова, як і домен, відповідає тому, що відомо в певній сфері знань на певний момент часу. Але водночас когнітивна складова є дещо ширшою – якщо домен математики включає математичні символи, то когнітивна складова наукової діяльності в математиці може залучати і музику, і фізику, і ліричні образи з поезії. Соціальна складова, як і поле, відповідає тому, хто і яким чином

займається тією чи іншою науковою діяльністю. І тут ми бачимо різницю в поглядах М.Чіксентмігаї та М.Г. Ярошевського: якщо перший розмірковує про креативність взагалі, то другий займається питаннями психології наукової творчої діяльності, що є вужчим предметом дослідження. Особистісна складова, як і індивідуальна креативність, втілена в окремій людині, фактично співпадають, але тут треба замислитися над такою думкою М. Чіксентмігаї: «Оскільки креативність виникає із взаємодії домена, поля та людини, така риса, як особиста креативність, може допомогти в створенні нового явища, яке змінить домен, водночас не є ні достатньою, ні необхідною умовою для цього» (Чіксентміхайи, 2013, с. 36).

Отже, погляди вчених на систему взаємозв'язків, які обумовлюють креативність, де в чому схожі, а де в чому мають відмінності. Загалом креативність – це характеристика, для розуміння якої потрібне саме системне та діалектичне мислення, а з психологічної точки зору – застосування таких понять з тезаурусу культурно-історичної теорії Л.С. Виготського, як динамічні смислові системи, вищі психічні функції, міжфункціональні психологічні системи, інтер- та інтрапсихологічні процеси.

Проблема креативності в проектному навчанні та в сприйнятті партнера в процесі проектного навчання – це гостро актуальна проблема сучасної освіти. Розвивати креативність як soft skill (Heckman, & Kautz, 2012; Robles, 2012), як навичку, яка не є протурованням вже відомих знань та зв'язків, але платформою для інтеграції та створення нових творчих продуктів, – це одна із найважливіших задач проектного навчання.

Методологія і логіка дослідження зумовлює розгляд ролі студента в процесі проектного навчання як партнера, тобто рівноправного, мотивованого суб'єкта, що бере участь в колективній самоосвіті і активно взаємодіє з науковим керівником-куратором.

Це виводить проблеми сучасної вищої школи на новий рівень, що відповідає сучасним вимогам, – рівень партнерства у взаємодії суб'єктів

освітнього процесу. Пропоноване проєктне навчання може бути однією з форм реалізації партнерського підходу до суб'єкт-суб'єктної освітньої взаємодії. Те, що в проєктному навчанні студент фактично моделює власну діяльність, а через неї – власний саморозвиток, виступає наріжним каменем наукової значущості роботи. Пропоноване дослідження є однією з перших спроб осмислення проєктного навчання як психологічного засобу взаємного розвитку суб'єктів освітньої діяльності.

Виклад основного теоретичного матеріалу.

Поява нових видів, форм і каналів інтерсуб'єктних комунікацій, які спонукають до розширення меж людської ідентичності, стає своєрідним викликом для системи сучасної освіти а отже, дуже значущим чинником, що впливає на розвиток суб'єкт-суб'єктних стосунків.

Водночас у сучасному суспільстві капіталістичного відчуження з його дедалі гострішою конкуренцією зберігається жорстка необхідність використання «найманої робочої сили» з метою видобутку доданої вартості. І у зв'язку з цією необхідністю система сучасної освіти відтворює традиційну програму формування суб'єкт-об'єктних стосунків.

Логіці останніх повною мірою відповідають цільові установки традиційної освітньої парадигми, яка зорієнтована на формування професійних компетенцій та навичок, необхідних у виконавській праці. Професійні знання для такого роду діяльності традиційна система освіти повідомляє за посередництвом аналізу і запам'ятовування готового матеріалу. На практиці подібні засадничі компетенції і «жорсткі навички» - *hard skills* - ключові критерії, що дозволяють ідентифікувати професійну придатність фахівця в режимі регламентованої діяльності.

Проте тектонічні зрушення в розвитку сучасної цивілізації істотно змінили організацію і форму виробничої діяльності, характерної для індустріальної епохи. Сучасний, «когнітивний» капіталізм - спосіб організації виробництва, «в якому наукове знання і розумова праця грають визначальну роль у системі

виробництва і в досягненні економічного успіху» (Кошель, Павлідис, 2018, с. 2161). В умовах «когнітивного капіталізму» при автоматизації виробництва, що інтенсивно розвивається, найбільш значущим і цінним залишається те, що автоматизувати і замінити роботами неможливо.

Формувати ці цінні і значущі компетенції, особливо затребувані у сучасному світі, значно складніше, ніж навички, засновані на розсудливому, формально-логічному мисленні. Але саме на формування «жорстких навичок» зорієнтована сучасна, значною мірою традиційна, система освіти. І тому найбільш гостро постає проблема переосмислення і коригування освітніх парадигм.

Найважливішою складовою актуальних компетенцій і навичок (які прийнято називати на противагу *hard skills*, «гнучкими» навичками - *soft skills*) є емоційний інтелект (EQ) (Schutte, Malouff, Bobik, Coston, Greeson, & Jedlicka, et al., 2001). Саме він дозволяє адаптуватися до мінливих умов, конструктивно і ефективно працювати в команді і комунікувати з колегами, відчувати мотивації цільових аудиторій. Перетворювати базові знання на дієві настанови, програмувати формування таких компетенцій, з якими випускник зможе творчо вирішувати професійні завдання, - усе це стає «технічно необхідним» в умовах народження цифрової цивілізації.

Коригування освітньої парадигми, в якій актуалізується формування «гнучких навичок» (*soft skills*), передусім, припускає переорієнтацію освітнього процесу з освіти, для якої традиційне суб'єкт-об'єктне «наповнення» студентів знаннями на суб'єкт-суб'єктне «управління самоосвітою» студентів, перед якими поставлено дослідницькі, організаційно-проектні та творчі (на рівні емоційно-художньої і інтелектуальної творчості) завдання.

Подібний формат організації учбового процесу вже використовується в освітній діяльності - це проектне навчання, в ході якого формуються неоціненні для нового світу крос-функціональні навички.

Під наглядом досвідчених викладачів-кураторів (необхідність підвищення кваліфікації яких мається на увазі) в студентській групі організуються команди, кожна з яких впродовж освітнього модуля розробляє свій проект. Логіка проекту така. Спочатку визначається характер проекту (дослідницький, організаційний і творчий - на рівні емоційної і інтелектуальної творчості), потім формулюється проблема, технічне завдання, визначаються показники виконання проекту і, нарешті, рефлексуються освітні результати.

Таким чином, в процесі розробки проекту формуються не лише дослідницькі навички і розвиваються творчі здібності, але «найконструктивніше» і найбільш ефективно засвоюються базові теоретичні знання (hard skills). Ці засадничі знання в розробці проекту використовуються як теоретико-методологічні передумови вирішення практичних завдань. І тому в практичній діяльності вони вже сприймаються і усвідомлюються як «гнучкі навички» - soft skills.

Особливо значущі в проектному навчанні крос-функціональні «гнучкі» навички. У командній роботі над проектом розвивається здатність до комплексної взаємодії студентів для досягнення спільних цілей, освоюються нові навички, поглиблюється компетентність відносно розуміння завдань проекту і їх рішення.

Саме у команді молоді люди вчаться брати на себе відповідальність, розподіляти між собою ролі, усвідомлювати спільні цілі і результати. У цих умовах розвиваються і особистісні мотивації до спільної творчої діяльності і, що особливо важливо, - до самоосвіти.

Таким чином, в новій освітній парадигмі, що актуалізує формування «гнучких навичок» (soft skills) за допомогою діалектичного зняття hard skills, відкривається перспектива не лише розвитку освіти, адекватної новоприйдешній інформаційній ері, але і формування соціальної зрілості молоді.

З психологічної перспективи проблеми розгляду студента як партнера пов'язані із категоріями спілкування та ставлення.

О.О. Бодальов, міркуючи про взаємозв'язок спілкування та ставлення, зауважує: «Адже чисельні факти свідчать про те, що ставлення проявляється та формується, як правило, в спілкуванні» (Бодалеєв, 2002, с. 68). Тонкі грані взаємопереходу ставлень, дій – з одного боку, – та діяльності та спілкування, з іншого, стали предметом теоретичних рефлексій М.В. Папучі (Папуча, 2019). Суперечність та єдність ставлень та дій пронизують все життя людини. У певний момент важливо проявити ставлення один до одного, у інший – спільно або індивідуально діяти. Тоді виникає феномен, що з людиною добре і помовчати разом, і просто побути. Так розвиваються стосунки інтерсуб'єктності, які можуть стати стосунками партнерства. І тоді на нові виклики педагогічної практики можуть бути дані нові відповіді, які з психологічної точки зору приховані саме в цій діалектичній єдності ставлень та дій: коли я як викладач ставлюся до студента як до рівного мені партнера, коли я спільно з ним дію, вчиняю, створюю щось – ось тут реалізуються принципи суб'єкт-суб'єктної взаємодії, основи педагогіки партнерства, психологічні механізми інтерсуб'єктності як діалогу значущих суб'єктів, зокрема в проєктному навчанні.

Конкретним досвідом використання проєктного навчання є навчальний модуль дисципліни «Сучасна прес-служба». Студенти об'єднуються в команди по 5 учасників, створюють групи в соціальних мережах - «віртуальні лабораторії», де публікуються тексти, що відображають процес і результат проєктної творчості. Викладач дисципліни в якості наукового керівника-куратора проєкту включається в кожену групу, щоб можна було спостерігати, як просувається проєкт і, при необхідності, коригувати в діалоговому режимі дослідницький і творчий процес.

Команда обирає якусь брендову прес-службу і оголошує себе її дублером (наприклад, «Експериментальна студентська прес-служба МНС»).

Починається робота переважно із загальнотеоретичного етапу, на якому засвоюються вже згадувані тверді навички (hard skills). Загальнотеоретичні уявлення формуються як настанова до дії, а не як «чиста», відірвана від практики

доктрина. Команда готує за доступними в мережі джерелами 6 нижченаведених загальнотеоретичних питань (і конспект відповідей розміщує у своїй онлайн-групі, віртуальній лабораторії). При обговоренні командою цих питань головним є розуміння нюансів сенсу, а отже - спонукання учасників команд до вираження власного розуміння, а не переказу прочитаного тексту.

1. Сенс і мета інформаційної політики організації; що означає «управління інформаційними потоками»?
2. Які «потреби» інформаційної політики прес-служб? (перерахувати і обгрунтувати).
3. Визначте головні напрями інформаційної політики прес-служб (перерахувати і обгрунтувати).
4. Яка мета створення прес-служби?
5. Які завдання для досягнення мети належить вирішувати прес-службі?
6. На які цільові аудиторії спрямовані комунікації прес-служби?

Наступний етап - дослідження комунікаційної платформи бренду-прототипу своєї прес-служби. При цьому досліджується, головним чином, не рекламний, а іміджевий контент сайту, соціальних мереж і публікацій про бренд у ЗМІ. Це етап на 3-4 семінарські заняття. Тут важливим є обговорення сенсу і значення і типів контенту, а також конкретних прикладів меседжів, формулювання змісту і мети меседжу з наступною публікацією інтерпретації сенсів у віртуальній лабораторії.

На наступному етапі проекту дослідження інтегрується з професійною творчістю - формуванням PR-комунікацій. Кожен студент команди вступає в комунікацію з брендом (прототипом студентської прес-служби) в соціальних мережах бренду. Тобто, після попереднього дослідження студент тестує комунікації прес-служби бренду в соціальних медіа, визначає, тим самим,

наскільки ефективно соцмережі бренду здатні до конструктивного діалогу з цільовою аудиторією. Потім публічно аналізується досвід (у ідеалі - кожного студента), і публікується конспект аналізу СММ-комунікацій бренду у відповідному розділі віртуальної лабораторії.

Після цього організуємо ділову гру. Кожна команда готує прес-конференцію за актуальною для бренду і одночасно суспільно значущою проблемою. Освоєння процедури підготовки прес-конференції, включаючи навички написання прес-релізу, підготовку прес-паketу для журналістів і уся технологія проведення прес-конференції є надзвичайно значущим комплексом гнучких навичок (soft skills). Саме цей комплекс навичок приводить в дію найважливіший інструмент стратегічних комунікацій із журналістами. Прес-конференція проводиться із заздалегідь підготовленими «журналістами» - усіма іншими студентами групи. Гру фотографують. Прес-реліз розміщують на наступному етапі на своєму власному сайті студентської прес-служби.

Нарешті, на п'ятому етапі роботи студенти створюють сайт-візитку своєї експериментальної прес-служби, включаючи в нього основні меседжі іміджевого контенту. При розробці сайту, зрозуміло, враховується логіка комунікацій бренду-прототипу, проте на студентському сайті генерується контент, що тільки з'являється у відповідному медіаполі. Презентація сайту є обґрунтуванням доцільності розміщеного на ньому контенту. Лаконічний звіт про презентацію публікується у віртуальній лабораторії.

На публічному захисті проєкту науковий керівник-куратор аналізує якість і повноту виконання завдань, а ставлячи питання команді, дозволяє поглянути на результати проєктно-дослідницької творчості ніби з боку. Завершальним акордом проєкту є есе - своєрідний самозвіт студентів і їх рефлексія на предмет набутих компетенцій і навичок.

Результати. Автори статті проаналізували використання проєктного навчання у весняному (2020 рік) модулі дисципліни «Сучасна прес-служба» в Російському економічному університеті імені Г. В. Плеханова (напряму навчання

- Реклама і зв'язки з громадськістю, бакалаврат). У проєкті брали участь шість груп по 23-27 студентів у кожній групі (всього – 151 студент). Студенти об'єдналися в команди - по 5 команд у групі. Тимчасова тривалість модуля складала 14 лекційних годин (лекції проводилися в інтерактивному режимі з презентацією теоретичного матеріалу, з фото- і відео-ілюстраціями); на практичні заняття (колективне обговорення проміжних результатів виконання проєкту) передбачалися 28 академічних годин.

У проєкті кожної команди заздалегідь була вказана необхідність реагувати на відому невизначеність і творчо вирішувати такі завдання, про які раніше вони не мали уявлень, а в результаті виконання проєкту передбачалося протестувати результативні звернення на адресу професійних суб'єктів PR-комунікацій, змодельовати у віртуальній лабораторії і на самостійно створеному сайті комунікаційний, іміджевий, залучувальний та рекламний контент, підготувати прес-реліз і прес-набір для журналістів і провести прес-конференцію.

Поставлені задачі виконали 28 з 30 команд. Їх роботи були оцінені комісією (у складі одного професора та двох доцентів кафедри) на «відмінно» (35-40 балів у бально-рейтинговій відомості) - 13 команд, «добре» (25-34 бали) - 12 команд і «задовільно» (15-24 бали) - 3 команди. Дві команди не змогли захистити під час залікової сесії свої проєкти, оскільки останні не були завершені. Але під час перездачі ці дві команди змогли захистити вже завершені проєкти на позитивні оцінки з 20-ма і 24-ма балами відповідно.

Презентація проєктів здійснювалася усією командою учасників, і комісія могла робити висновки про можливості колективного розуміння студентами ситуації невизначеності і колективного дослідження, а також про результати командної творчості студентів. Оскільки дуже нетривіальні і складні завдання дослідження комунікаційного простору і зокрема медійного поля, а також мотивацій цільової аудиторії були (з більшим чи меншим успіхом) вирішені, а цілі практичного формування комунікаційного контенту і створення «вхідних»

меседжів були в основному досягнуті, остільки результати виконання проєктів отримали досить високі оцінки комісії.

В якості прикладу створеного сайту і розміщеного на ньому контенту представимо такі ілюстрації.

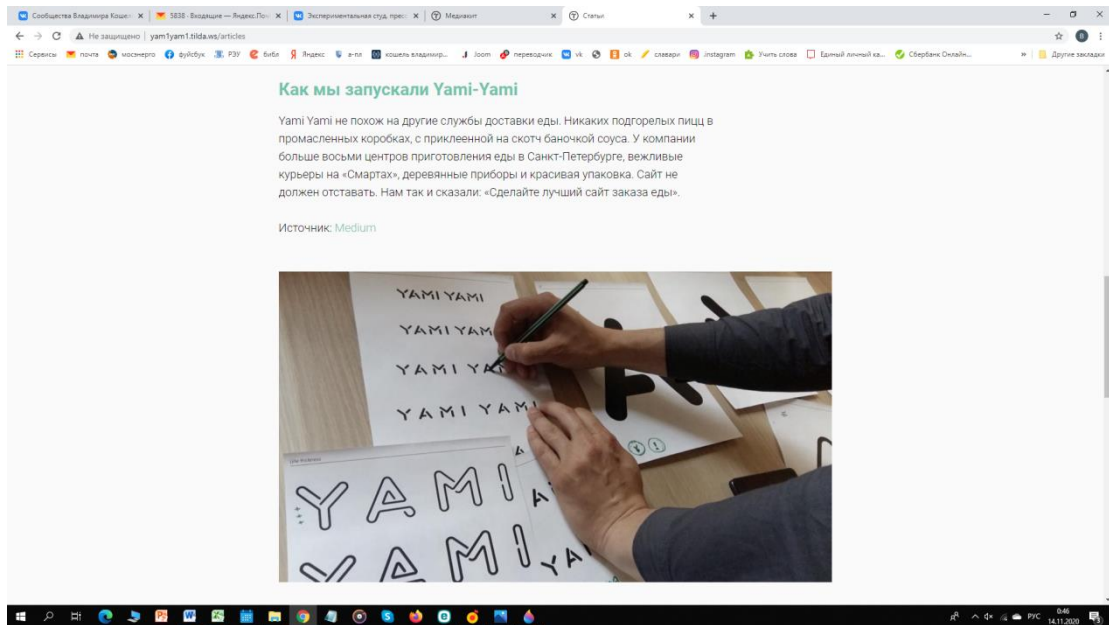

Рис. 1. Іміджевий контент студентського сайту

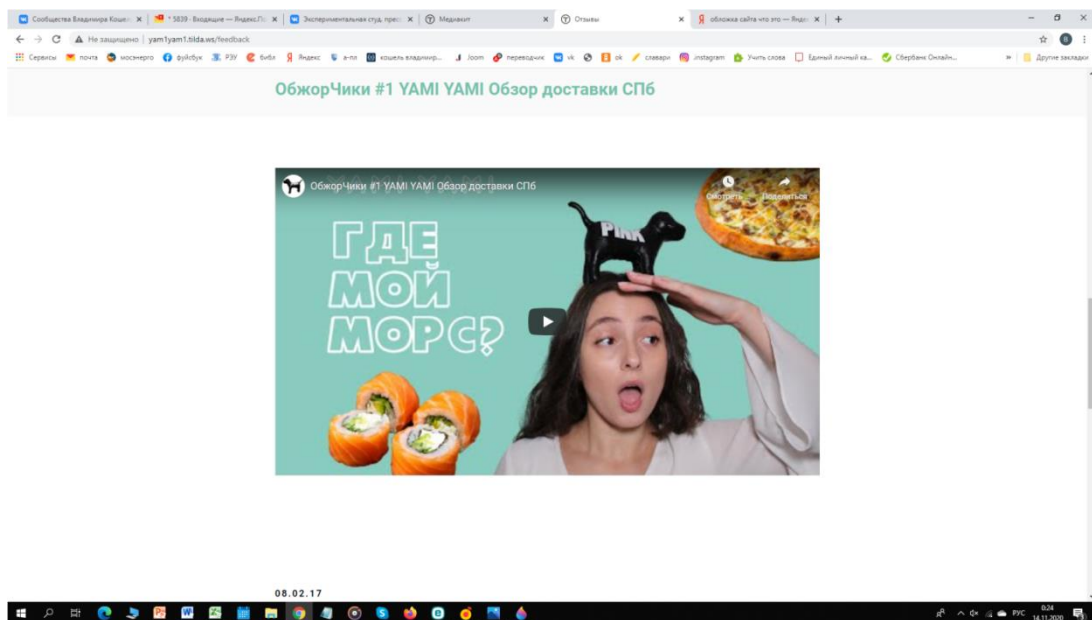

Рис. 2. Огляди. Відео-контент

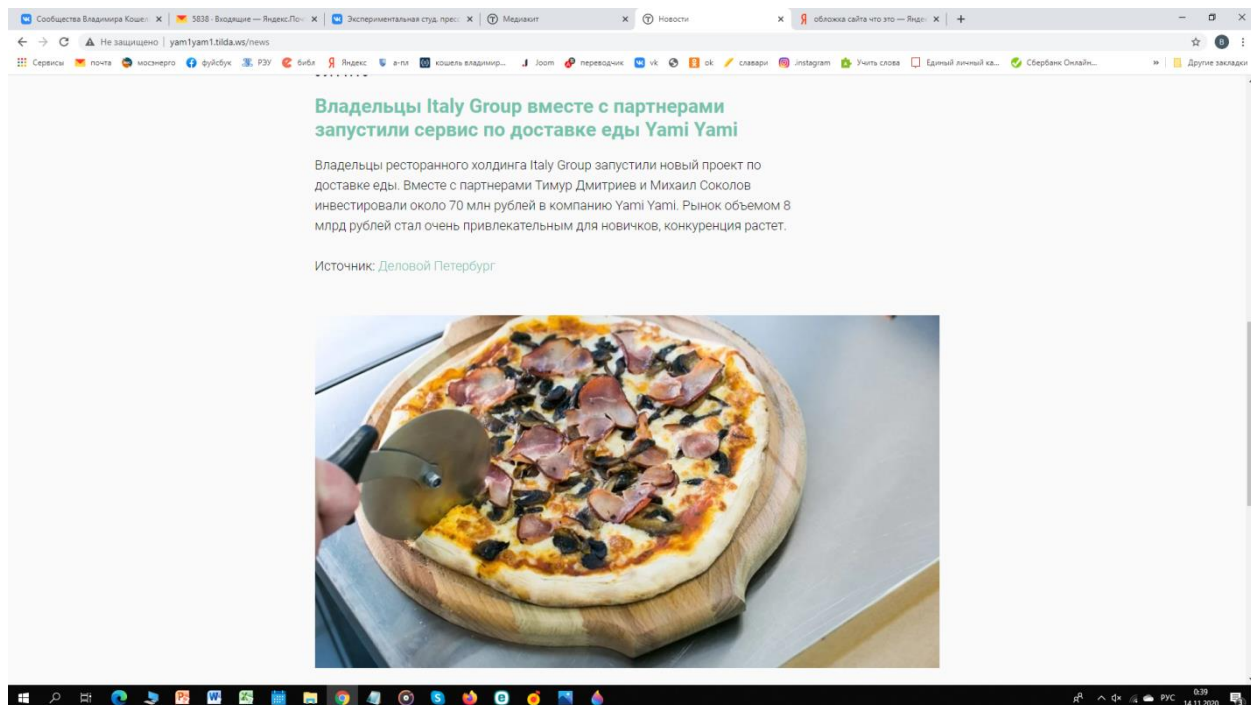

Рис. 3. Новинний контент

Успішність проєкту, на наш погляд, обумовлена передусім високим рівнем мотивованої залученості, а саме можливістю реалізувати потребу до творчості і в ігровій формі, в процесі вирішення завдань проєкту сформувати професійні компетенції.

Стимулювання до командної самоорганізації студентів під керівництвом викладача є ефективним способом формування професійних компетенцій у сфері рекламної і PR-діяльності, а також у сфері дизайну. Такі студентські проєкти можуть застосовуватися і при дистанційній формі навчання.

Висновки. Дилема багатьох сучасних педагогічних практик пов'язана із протистоянням необхідності навчати *hard skills* (базовим, програмним навичкам) та *soft skills* (гнучким навичкам, пов'язаним із креативністю, діалогічністю та відкритістю до множинних шляхів вирішення завдань). Принципове вирішення цієї дилеми та можливість «зняття» її на вищому рівні пов'язана з педагогікою партнерства, де студент розглядається як рівноправний, рівноцінний суб'єкт, активний та ініціативний учасник взаємодії в освітньому процесі. Розглядаючи студента як партнера, педагог відкриває шлях і до нарощування *hard skills*, і до

розвитку *soft skills*, таких необхідних у сьогоднішній час. Одним із досить інноваційних підходів в цьому напрямку є проєктний підхід, де студентам пропонується реальне завдання, в якому вони можуть: 1) продемонструвати, виявити і розвинути свої *hard skills*; 2) активно використовувати та вдосконалювати свої *soft skills*, пов'язані з освоєнням компетенцій та програмних результатів навчання.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з психологічним аналізом гуманістично-орієнтованих практик освітнього процесу, які відкривають шлях до осмислення прогресивних технологій педагогічної взаємодії.

Список використаних джерел

1. Барнетт, Р. (2008). Осмысление университета (по материалам инаугурационной профессорской лекции, прочитанной в Институте образования Лондонского университета 25 октября 1997 г.). *Шестидесятая параллель*. №2 (29), Издательство Центр культурных инициатив, г. Сургут, июнь. С. 34–41.
2. Бодалев, А. А. (2002). *Психология общения: Избранные психологические труды*. Москва: Московский психолого-социальный институт, Воронеж: НПО «МОДЭК». 256 с.
3. Кошель, В. А., Павлидис, П. (2018). О противоречиях системы образования в эпоху «когнитивного капитализма». *Профессиональное образование в современном мире*. 8 (4). 2160-2166. <https://doi.org/10.15372/PEMW20180403>
4. Кравчинська, Т. С. (2017). Педагогіка партнерства – основні ідеї, принципи та сутність. Retrieved from https://lib.iitta.gov.ua/707221/1/%D0%9A%D1%80%D0%B0%D0%B2%D1%87%D0%B8%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0_%D1%82%D0%B5%D0%B7%D0%B8.pdf
5. Максименко, С. Д. (2013). *Психологія учіння людини: генетико-моделюючий підхід*. Київ: Видавничий Дім «Слово». 592 с.
6. Папуча М. В. (2019). *Проблеми психології переживання: монографія*. Ніжин: Видавництво НДУ імені Миколи Гоголя. 191 с.

7. Чиксентмихайи, М. (2013). *Креативность. Поток и психология открытий и изобретений*. Москва: Карьера-Пресс. 528 с.
8. Ярошевский, М. Г. (1997). *История психологии. От античности до середины XX века*. Москва: Издательский центр «Академия». 416 с.
9. Andrews, J., Newman, S., Meadows, O., Cox, M., & Bunting, S. (2010). Partnership readiness for community-based participatory research. *Health Education Research, 27*(4), 555-571. doi: 10.1093/her/cyq050
10. Bryson, C. (2016). Engagement through partnership: students as partners in learning and teaching in higher education. *International Journal For Academic Development, 21*(1), 84-86. doi: 10.1080/1360144x.2016.1124966
11. Heckman, J., & Kautz, T. (2012). Hard evidence on soft skills. *Labour Economics, 19*(4), 451-464. doi: 10.1016/j.labeco.2012.05.014
12. Martins, E., & Terblanche, F. (2003). Building organisational culture that stimulates creativity and innovation. *European Journal Of Innovation Management, 6*(1), 64-74. doi: 10.1108/14601060310456337
13. Masika, R., & Jones, J. (2015). Building student belonging and engagement: insights into higher education students' experiences of participating and learning together. *Teaching In Higher Education, 21*(2), 138-150. doi: 10.1080/13562517.2015.1122585
14. Prencipe, A., & Tell, F. (2001). Inter-project learning: processes and outcomes of knowledge codification in project-based firms. *Research Policy, 30*(9), 1373-1394. doi: 10.1016/s0048-7333(01)00157-3
15. Robles, M. (2012). Executive Perceptions of the Top 10 Soft Skills Needed in Today's Workplace. *Business Communication Quarterly, 75*(4), 453-465. doi: 10.1177/1080569912460400
16. Schindler, M., & Eppler, M. (2003). Harvesting project knowledge: a review of project learning methods and success factors. *International Journal Of Project Management, 21*(3), 219-228. doi: 10.1016/s0263-7863(02)00096-0

17. Schutte, N., Malouff, J., Bobik, C., Coston, T., Greeson, C., & Jedlicka, C. et al. (2001). Emotional Intelligence and Interpersonal Relations. *The Journal Of Social Psychology, 141*(4), 523-536. doi: 10.1080/00224540109600569

References transliterated

1. Barnett, R. (2008). Osmyslenie universiteta (po materialam inauguracionnoj professorskoj lekci, pročitannoj v Institute obrazovanija Londonskogo universiteta 25 oktjabrja 1997 g.). *Shestidesjataja parallel'. №2* (29), Izdatel'stvo Centr kul'turnyh iniciativ, g. Surgut, ijun'. S. 34–41.
2. Bodalev, A. A. (2002). *Psihologija obshhenija: Izbrannye psihologicheskie trudy*. Moskva: Moskovskij psihologo-social'nyj institut, Voronezh: NPO «MODJeK». 256 s.
3. Koshel', V. A., Pavlidis, P. (2018). O protivorechijah sistemy obrazovanija v jepohu «kognitivnogo kapitalizma». *Professional'noe obrazovanie v sovremennom mire. 8* (4). 2160-2166. <https://doi.org/10.15372/PEMW20180403>
4. Kravchins'ka, T. S. (2017). *Pedagogika partnerstva – osnovni ideï, principy ta sutnist'*. Retrieved from https://lib.iitta.gov.ua/707221/1/%D0%9A%D1%80%D0%B0%D0%B2%D1%87%D0%B8%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0_%D1%82%D0%B5%D0%B7%D0%B8.pdf
5. Maksimenko, S. D. (2013). *Psihologija uchinnja ljudini: genetiko-modeljujuchij pidhid*. Kiïv: Vidavnichij Dim «Slovo». 592 s.
6. Papucha M. V. (2019). *Problemi psihologii perezhivannja: monografija*. Nizhin: Vidavnictvo NDU imeni Mikoli Gogolja. 191 s.
7. Chiksentsmihaji, M. (2013). *Kreativnost'. Potok i psihologija otkrytij i izobretenij*. Moskva: Kar'era-Press. 528 s.
8. Jaroshevskij, M. G. (1997). *Istorija psihologii. Ot antichnosti do serediny HH veka*. Moskva: Izdatel'skij centr «Akademija». 416 s.

9. Andrews, J., Newman, S., Meadows, O., Cox, M., & Bunting, S. (2010). Partnership readiness for community-based participatory research. *Health Education Research, 27*(4), 555-571. doi: 10.1093/her/cyq050
10. Bryson, C. (2016). Engagement through partnership: students as partners in learning and teaching in higher education. *International Journal For Academic Development, 21*(1), 84-86. doi: 10.1080/1360144x.2016.1124966
11. Heckman, J., & Kautz, T. (2012). Hard evidence on soft skills. *Labour Economics, 19*(4), 451-464. doi: 10.1016/j.labeco.2012.05.014
12. Martins, E., & Terblanche, F. (2003). Building organisational culture that stimulates creativity and innovation. *European Journal Of Innovation Management, 6*(1), 64-74. doi: 10.1108/14601060310456337
13. Masika, R., & Jones, J. (2015). Building student belonging and engagement: insights into higher education students' experiences of participating and learning together. *Teaching In Higher Education, 21*(2), 138-150. doi: 10.1080/13562517.2015.1122585
14. Prencipe, A., & Tell, F. (2001). Inter-project learning: processes and outcomes of knowledge codification in project-based firms. *Research Policy, 30*(9), 1373-1394. doi: 10.1016/s0048-7333(01)00157-3
15. Robles, M. (2012). Executive Perceptions of the Top 10 Soft Skills Needed in Today's Workplace. *Business Communication Quarterly, 75*(4), 453-465. doi: 10.1177/1080569912460400
16. Schindler, M., & Eppler, M. (2003). Harvesting project knowledge: a review of project learning methods and success factors. *International Journal Of Project Management, 21*(3), 219-228. doi: 10.1016/s0263-7863(02)00096-0
17. Schutte, N., Malouff, J., Bobik, C., Coston, T., Greeson, C., & Jedlicka, C. et al. (2001). Emotional Intelligence and Interpersonal Relations. *The Journal Of Social Psychology, 141*(4), 523-536. doi: 10.1080/00224540109600569